

BOOKA.

Knjiga **129**

ELENA FERANTE
LAŽLJIVI ŽIVOT ODRASLIH

Naslov originala

ELENA FERRANTE

LA VITA BUGIARDA DEGLI ADULTI

Copyright © Edizioni e/o 2019

All rights reserved.

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Kapetan Mišina 8

office@booka.in

www.booka.in

PREVOD SA ITALIJANSKOG

Jelena Brborić

LEKTURA

Agencija Tekstogradnja

KOREKTURA

Borka Slepčević

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Monika Lang

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2020.

Tiraž 5000

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

LAŽLIVI ŽIVOT ODRASLIH

ELENA FERANTE

I

1.

Dve godine pre nego što je otišao od kuće, moj otac je rekao mojoj majci da sam veoma ružna. Tu rečenicu je izgovorio tiho, u stanu koji su moji roditelji, čim su se venčali, kupili u rejonu Alto, na vrhu Ulice San Đakomo dei Kapri. Sve – prostranstvo Napulja, plavičasta svetlost ledenog februara, te reči – ostalo je nepomično. Ja sam se pak izvukla, i nastavljam da se izvlačim čak i sad, kroz ove redove čiji je cilj da napišu moju priču, iako zapravo nisam ništa, ništa svoje, ništa što je imalo početak ili kraj: samo zamršeno klupko za koje niko, čak ni ona koja u ovom trenutku piše, ne zna da li sadrži pravu nit priče ili predstavlja samo zamršenu patnju, bez iskupljenja.

2.

Mnogo sam volela svog oca, on je uvek bio ljubazan čovek. Imao je lepe manire savršeno usklađene s vitkim telom na kome je odeća uvek delovala broj veće, što ga je u mojim očima činilo nedostižno elegantnim. Crte lica su mu se odlikovale prefinjenošću – duboke oči s dugim trepavicama, savršen nos, pune usne – čiji sklad ništa nije kvarilo. U svim prilikama mi se obraćao veselim tonom, kakvo god bilo njegovo ili moje raspoloženje, i nikad se nije zatvarao u svoju

radnu sobu – uvek je nešto učio – a da mi pre toga ne uputi makar osmeh. Naročito je uživao u mojoj kosi, ali danas mi je teško da kažem kad je počeo da mi je hvali, možda već kad sam imala dve ili tri godine. Izvesno je da smo, tokom mog detinjstva, vodili ovakve razgovore:

„Kakva lepa kosa, kakav kvalitet, kakav sjaj, hoćeš li da mi je pokloniš?“

„Neću, moja je.“

„Pokaži malo velikodušnosti.“

„Ako hoćeš, mogu da ti je pozajmim.“

„Odlično, ja ti je u svakom slučaju neću vratiti.“

„Imaš već svoju.“

„Ovu koju imam uzео sam od тебе.“

„Nije tačno, lažeš.“

„Proveri: bila je previše lepa, pa sam ti je ukrao.“

Ja sam proveravala, ali igre radi, znala sam da mi je nikad ne bi ukrao. I smejala sam se, mnogo sam se smejala, s njim sam se zabavljala više nego s mojom majkom. Uvek je želeo nešto moje: jedno uvo, nos, bradu, govorio je da su tako savršeni da ne može da živi bez njih. Obožavala sam taj njegov ton, neprekidno mi je dokazivao koliko sam mu neophodna.

Naravno, moj otac nije bio takav sa svima. Ponekad, kad bi ga nešto mnogo zaokupilo, imao je naviku da uznemireno spaja prefinjen govor i neobuzdane emocije. U drugim prilikama je pak bio odsečan, i pribegavao je kratkim, izrazito preciznim rečenicama, toliko konkretnim da se niko nije usuđivao da mu odgovori. Bila su to dva oca veoma različita od onog koga sam volela, i njihovog prisustva sam počela da postajem svesna kad mi je bilo sedam ili osam godina, slušajući ga kako razgovara s prijateljima i poznanicima koji su ponekad dolazili u naš stan na vatrene skupove na kojima se diskutovalo o problemima koje nisam razumela.

Uglavnom sam s majkom sedela u kuhinji i jedva da sam obraćala pažnju na njihove prepirke, na nekoliko metara udaljenosti od mene. Međutim, ponekad sam, kad je moja majka imala posla pa se i ona zatvarala u svoju sobu, ostajala sama u hodniku, da se igram ili čitam, naročito da čitam, rekla bih zato što je moj otac mnogo čitao, kao i moja majka, a meni se sviđalo da budem poput njih. Nisam obraćala pažnju na rasprave, igru ili čitanje prekidala sam samo kad bi iznenada nastupila tišina, pa su se javljali ti nepoznati glasovi mog oca. Od tog trenutka on je preuzimao komandu i ja sam čekala da se skup završi kako bih otkrila da li je ponovo postao onaj stari, onaj koji je govorio ljubazno i nežno.

One večeri kad je izgovorio tu rečenicu, tek što beše saznao da mi u školi ne ide dobro. To je bila novina. Počevši od prvog razreda osnovne škole, uvek sam bila dobra i tek tokom poslednja dva meseca počelo je loše da mi ide. Međutim, mojim roditeljima je moj školski uspeh bio veoma važan i prve loše ocene naročito su uznemirile moju majku.

„Šta se događa?“

„Ne znam.“

„Moraš da učiš.“

„Učim.“

„U čemu je onda problem?“

„Neke stvari zapamtim a neke ne.“

„Uči sve dok ih sve ne zapamtiš.“

Učila sam do iznemoglosti, ali rezultati su i dalje bili razočaravajući. Baš tog popodneva je moja majka otišla da razgovara s nastavnicima i vratila se veoma nezadovoljna. Nije me grdila, roditelji me nikad nisu grdili. Samo je rekla: najnezadovoljnija je nastavnica matematike, rekla mi je da možeš da savladaš gradivo, ako se potrudiš. Potom je otišla u kuhinju da spremi večeru, a za to vreme je moj otac stigao kući. Iz

svoje sobe sam čula samo da mu prepričava žalbe nastavnika, shvatila sam da, kako bi me opravdala, poteže prve pubertetske promene. Međutim, on ju je prekinuo jednim od onih svojih glasova kojima se sa mnom nikad nije služio – napravivši čak ustupak dijalektu, koji je u našoj kući bio sasvim zabranjen – i dopustio je da mu iz usta izleti nešto što sigurno nije želeo da iz njih izađe:

„Nema pubertet s tim nikakve veze: počinje da liči na Viktoriju.“

Da je znao da mogu da ga čujem, sigurna sam da se nikad ne bi izrazio na taj način, toliko dalek od naše uobičajene vesele neozbiljnosti. Oboje su verovali da su vrata moje sobe zatvorena, uvek sam ih zatvarala, i nisu shvatili da ih je jedno od njih dvoje ostavilo otvorena. Tako sam, s dvanaest godina, iz očevog glasa, prigušenog od napora da govori tiho, saznala da postajem poput njegove sestre, žene u kojoj su se – slušala sam ga kako to govori otkad znam za sebe – savršeno spajale ružnoća i zloba.

Ovde bi mi neko mogao prebaciti: možda preteruješ, tvoj otac nije doslovno rekao: Đovana je ružna. Tačno je, nije mu bilo u prirodi da izgovara tako grube reči. Međutim, to je za mene bio period velike krhkosti. Već godinu dana sam imala menstruaciju, grudi su mi postale previše uočljive i stidela sam ih se, plašila sam se da smrdim, neprekidno sam se prala, u krevet sam odlazila bez volje i bez volje sam iz njega ustajala. U tom periodu, jedinu utehu, jedinu sigurnost, nalazila sam u tome da on obožava apsolutno sve na meni. I zato je to što me je uporedio s tetkom Viktorijom bilo gore nego da je rekao: Đovana je nekada bila lepa, sad je pak poružnela. U mom domu, Viktorijino ime je izgovarano kao ime nekog čudovišta koje prlja i zarazi sve što dotakne. O njoj gotovo ništa nisam znala, videla sam je svega nekoliko puta, ali sam iz tih prilika

– u tome i jeste stvar – pamtila samo gađenje i strah. Ne gađenje i strah koje je u meni mogla izazvati ona sama, nimalo je se nisam sećala. Ono što me je plašilo bili su gađenje i strah koje su prema njoj osećali moji roditelji. Moj otac je o sestri oduvek govorio mračno, kao da ona obavlja sramne rituale kojima kalja sebe i sve one s kojima dolazi u dodir. Moja majka je pak nikad nije pominjala i, štaviše, kad je pokušavala da smiri muževljeve izlive besa, trudila se da ga učutka, kao da se plaši da bi ga ona, gde god da se nalazi, mogla čuti i smesta dojuriti Ulicom San Đakomo dei Kapri, dugim koracima, iako je u pitanju bio dug i strm put, dovukavši namerno sa sobom sve bolesti obližnjih bolnica, uleteti u naš stan na šestom spratu i, bacajući iz očiju besne crne munje, porazbijati sav nameštaj, a nju ošamariti ukoliko se samo usudi da se pobuni.

Naravno, naslućivala sam da iza te napetosti leži priča o nanesenim i pretrpljenim nepravdama, ali sam u to vreme o porodičnim odnosima malo znala, a osim toga, tu strašnu tetku nisam ni smatrala članom porodice. Ona je bila strašilo iz detinjstva, suva sen obuzeta đavolom, raščupana prilika koja kad padne mrak čeka u zasedi po ćoškovima kuća. Kako je onda bilo moguće da sam tek tako, bez ikakve najave, otkrila da počinjem da ličim na nju? Ja? Ja koja sam sve do tog trenutka sebe smatrala lepom i, zahvaljujući svom ocu, verovala da ću takva ostati zauvek? Ja koja sam zbog njegovog neprestanog uveravanja verovala da imam divnu kosu, ja koja sam želela da budem silno voljena onako kako me je on voleo, onako kako me je navikao da se osećam, ja koja sam već patila zato što sam osećala da su iznenada oba moja roditelja nezadovoljna mnome i koju je to njihovo nezadovoljstvo uznemiravalo toliko da je pomračivalo sve na svetu?

Iščekivala sam majčine reči, ali mi njena reakcija nije pružila utehu. Iako je mrzela svu muževljevu rodbinu i gnušala

se zaove kao što se čovek gnuša guštera koji mu se uspuže uz nagu nogu, nije odreagovala povikavši mu: ti nisi normalan, između moje kćerke i tvoje sestre nema nikakve sličnosti. Umesto toga, izgovorila je kratko i klonulo: ma šta pričaš, nije tako. A ja sam pojurila da zatvorim vrata svoje sobe kako ne bih čula ništa više. Potom sam u tišini plakala i prestala tek kad se moj otac vratio da najavi – ovoga puta ljubaznim glasom – da je večera spremna.

Pridružila sam im se u kuhinji, suvih očiju, bila sam prinuđena da istrpim, pogleda uprtog u tanjir, niz korisnih saveta kako da poboljšam školski uspeh. Potom sam se vratila u svoju sobu da se pretvaram da učim, dok su oni sedeli ispred televizora. Osećala sam bol koji nije hteo da nestane niti da se ublaži. Zašto je moj otac izgovorio onu rečenicu, zašto mu se moja majka nije snažno usprotivila? Da li je u pitanju bilo njihovo nezadovoljstvo izazvano mojim lošim ocenama ili zabrinutost koja nije imala veze sa školom, koja je trajala ko zna koliko dugo? I da li je on, naročito on, te reči izgovorio u trenutku zbog toga što sam ga razočarala, ili je svojim oštrim pogledom osobe koja sve primećuje još pre izvesnog vremena uočio znake mog budućeg kvarenja, nečeg lošeg što se u meni širilo, što ga je brinulo i prema čemu nije znao kako da se postavi? Očajavala sam čitave noći. Narednog jutra sam sebe ubedila da, ukoliko želim da se spasem, moram da odem i vidim kako zaista izgleda tetka Viktorija.

3.

Bio je to težak poduhvat. Moj otac je – u jednom gradu kao što je Napulj, punom razgranatih porodica koje uprkos sukobima, katkad i krvavim, nikad nisu zaista rušile mostove

– živeo sasvim samostalno, kao da nema krvne srodnike, kao da je sâm sebe stvorio. Naravno, ja sam često bila u kontaktu s majčnim roditeljima i njenim bratom. Svi su oni bili nežne osobe koje su mi često davale poklone, i sve dok baka i deka nisu umrli – prvo deka, a godinu dana posle njega i baka; njihov iznenadni nestanak me je veoma uznemirio, a moja majka je plakala onako kako plačemo mi devojčice kad se povredimo – i sve dok ujak nije otišao da radi negde daleko, često smo se viđali i ti susreti su uvek bili veseli. O očevoj rodbini pak ništa nisam znala. U mom životu su se pojavljivali samo u izrazito retkim prilikama – na nekoj svadbi ili sahrani – i uvek u ambijentu tako izveštačene nežnosti da sam iz tih odnosa stekla jedino utisak o nelagodi zbog obaveznog kontakta: pozdravi deku, poljubi tetku. Prema toj rodbini, dakle, nikad nisam ispoljavala veliko zanimanje, takođe zbog toga što su nakon tih susreta moji roditelji uvek bili nervozni i kao po dogovoru su ih zaboravljali, kao da su bili primorani da učestvuju u nekakvom besmislenom spektaklu.

Treba takođe napomenuti da, dok su rođaci moje majke živeli u jednom jasno određenom prostoru sa upečatljivim imenom, u Muzeju – oni su bili baka i deka iz Muzeja – prostor u kome su obitavali rođaci mog oca bio je neodređen, bezimen. Samo sam u jedno bila sigurna: da bi se otišlo kod njih, trebalo je spuštati se, sve niže i niže, sve do samog dna Napulja, bio je to toliko dug put da mi se u tim uslovima činilo da mi i rođaci mog oca živimo u dva različita grada. To mi je dugo vremena delovalo istinito. Mi smo imali stan u najuzdignutijem delu Napulja, i ako bismo išli bilo gde, bilo je potrebno da se spustimo. Moji otac i majka rado su silazili samo do Vomera, ili uz blago nezadovoljstvo sve do kuće bake i deke u Muzeju. Njihovi prijatelji uglavnom su živeli u Ulici Suarez, na Trgu umetnika, u Ulici Luke Đordana, Ulici

Skarlati, Ulici Čimaroza, ulicama koje sam dobro poznavala zato što su u njima stanovali i mnogi moji školski drugovi. Osim toga, sve su one vodile ka Floridijani, prostoru koji sam volela, u koji me je majka izvodila na svež vazduh i sunce otkad sam bila novorođenče, i u kome sam provela brojne prijatne sate u društvu dve prijateljice iz ranog detinjstva, Anđele i Ide. Tek nakon tih toponima, svih veselo prošaranih biljkama, delićima mora, vrtovima, cvećem, igrama i lepim manirima, počinjao je pravi silazak, onaj koji su moji roditelji smatrali mučnim. Zbog posla, kako bi išli u kupovinu, zbog potreba, koje je nametalo pre svega proučavanje mog oca, za susretima i debatama, oni su se svakodnevno spuštali, uglavnom uspinjačom, sve do Ulice Kjaja, Ulice Toledo, a odatle do Trga Plebišito, do Nacionalne biblioteke, do Port Albe i Ulice Ventaljeri i Ulice Forija i, u krajnjem slučaju, do Trga Karla Trećeg, na kome se nalazila škola u kojoj je predavala moja majka. I ta imena dobro sam poznavala, moji roditelji su ih izgovarali često, ali retko se dešavalo da me tamo povedu sa sobom, i možda iz tog razloga u meni nisu budila istu sreću. Van granica Vomera, grad mi je pripadao malo ili nimalo, štaviše, što sam se niže spuštala, bio mi je sve nepoznatiji. Bilo je, dakle, normalno da oblasti u kojima su živeli rođaci mog oca u mojim očima imaju odlike divljih i neistraženih svetova. Za mene ne samo da nisu imale imena već mi je, na osnovu onoga kako su moji roditelji o njima govorili, delovalo da je do njih veoma teško doći. Kad god je trebalo da idemo tamo, moji roditelji, koji su inače bili energični i dobro raspoloženi, delovali su naročito umorno, naročito uznemireno. Bila sam mala, ali su njihova napetost i njihovi razgovori – uvek isti – na mene ostavljali snažan utisak.

„André“, govorila je moja majka umornim glasom, „obuci se, moramo da krenemo.“

On je pak nastavljao da čita i da podvlači redove u knjigama istom grafitnom olovkom kojom je pisao u svesci koju je imao pored sebe.

„André, kasno je, naljutiće se.“

„Jesi li ti spremna?“

„Spremna sam.“

„A devojčica?“

„I devojčica.“

Moj otac je onda ostavljao otvorene knjige i sveske na radnom stolu, oblačio je čistu košulju, dobro odelo. Međutim, bio je tih, napet, kao da se u sebi preslišava replika uloge koju nije mogao da izbegne. Za to vreme, moja majka je, nimalo spremna, sve vreme proveravala svoj, moj i njegov izgled, gotovo kao da odgovarajuća odeća predstavlja jedinu garanciju da ćemo se sve troje kući vratiti živi i zdravi. Bilo je, dakle, sasvim očigledno da su u svakoj od tih prilika oni smatrali da moraju da se odbrane od prostora i osoba o kojima meni, kako me ne bi uznemirili, ništa nisu govorili. Ali, bez obzira na to, ja sam osećala njihovu neprirodnu uznemirenost, štaviše prepoznavala sam je, oduvek je bila prisutna, to je bilo možda jedino sećanje na uznemirenost u jednom srećnom detinjstvu. Ono što me je brinulo bile su rečenice ove vrste, uostalom izgovorene na italijanskom koji mi se činio – ne znam kako da se izrazim – razlistanim:

„Molim te, ako Viktorija nešto kaže, ti se pretvaraj da je nisi čuo.“

„Znači ako ona bude izigravala ludaču, ja treba da ćutim?“

„Da, seti se da je tu Đovana.“

„U redu.“

„Nemoj da kažeš u redu a da me posle ne poslušаш. To je mali napor. Provešćemo tamo pola sata, pa se vraćamo kući.“

U vezi s tim izlascima, gotovo da ništa ne pamtim. Žamor, vrućina, nehajni poljupci u čelo, dijalekatski glasovi, loš miris koji se verovatno širio iz svih nas zbog straha. Zbog takve klime sam tokom godina stekla uverenje da rodbina mog oca – urličuće seni, užasavajuće neuravnotežene, naročito sen tetke Viktorije, najcrnje, najneuravnoteženije – predstavlja opasnost, iako nije bilo lako shvatiti od čega se tačno ta opasnost sastoji. Da li je oblast u kojoj su živeli trebalo smatrati rizičnom? Da li su opasni bili i babe i dede, stričevi i tetke i njihova deca, ili samo tetka Viktorija? Činilo se da samo moji roditelji imaju tu informaciju, i sad kad sam osećala potrebu da saznam kako izgleda moja tetka, kakva je ona osoba, trebalo je njima da se obratim s tim u vezi. Ali sve i da sam ih pitala, šta bih time dobila? Ili bi me se otrešli dobroćudnim odbijanjem – želiš da vidiš tetku, želiš da odeš kod nje, čemu to? – ili bi se uznemirili i potrudili da je više ne pominju. Zbog toga sam pomislila da bi, za početak, trebalo da potražim neku njenu fotografiju.

4.

Iskoristila sam jedno poslepodne kad su oboje bili odsutni da pretražim komad nameštaja koji se nalazio u njihovoj sobi i u kome je moja majka držala foto-albume u kojima je, uredno poređane, čuvala svoje fotografije, one mog oca i mene. Znala sam napamet te albume, često sam ih listala: dokumentovali su, pre svega, njihovu vezu, mojih nepunih trinaest godina života. Unapred sam znala da u njima, na neki misteriozan način, slikâ rodbine moje majke ima napretek, dok su slike rodbine mog oca retke, a naročito da se, ni na jednoj od tih malobrojnih slika, ne pojavljuje tetka

Viktorija. Pa ipak, sećala sam se da se negde u komodi nalazi i jedna stara metalna kutija u kojoj su bile nerazvrstane slike mojih roditelja, pre nego što su se upoznali. Pošto sam njih gledala retko, i to uvek u društvu moje majke, nadala sam se da ću među njima naći neku tetkinu sliku.

Iskopala sam kutiju s dna ormara, ali odlučila sam da prvo savesno pretražim albume koji su prikazivali njih dvoje dok su se zabavljali, njih dvoje kao namrštene mladence u centru venčanja s malo zvanica, njih dvoje kao uvek srećan par, i naposljetku mene, njihovu kćerku, fotografisanu nesrazmerno mnogo puta, od rođenja pa do danas. Posebno sam se zadržala na fotografijama s njihovog venčanja. Moj otac je nosio tamno, vidno izgužvano odelo, i na svakoj slici je bio namršten; moja majka je stajala pored njega i na sebi nije imala venčanicu, već krem komplet, na glavi je imala veo iste boje, blago ganut izraz lica. Već sam znala da su među tridesetak zvanica bili neki od njihovih prijatelja s Vomera, s kojima su se i dalje viđali, kao i rođaci s mamine strane, dobri baka i deka iz Muzeja. Pa ipak, gledala sam ih iznova i iznova, nadajući se da ću, makar u pozadini, primetiti neku figuru koja će me, ni sama ne znam kako, podsetiti na ženu koje se nimalo nisam sećala. Ništa. Zatim sam prešla na kutiju i, nakon brojnih pokušaja, uspela da je otvorim.

Rasula sam njen sadržaj po krevetu, sve fotografije bile su crnobeke. One koje su prikazivale njihove zasebne mladosti nisu imale nikakvog reda: slike moje majke, srećne, sa školskim drugovima, sa vršnjakinjama, na moru, na ulici, ljupke i lepo obučene, mešale su se sa slikama mog oca, zamišljenog, uvek samog, nikad na odmoru, u pantalonama sa istegnutim kolenima i u jaknama prekratkim rukava. Fotografije iz detinjstva i rane mladosti bile su pak razvrstane u dve koverte: na fotografije porodice moje majke i

fotografije porodice mog oca. Među ovim drugim – rekla sam sebi – svakako se mora nalaziti moja tetka, i počela sam da ih razgledam jednu po jednu. Bilo ih je dvadesetak i odmah sam primetila da se na tri ili četiri moj otac, koji je na ostalima bio dečak, u društvu svojih roditelja ili rođaka koje nikad nisam videla, na moje iznenađenje nalazio pored crnog pravougaonika obojenog flomasterom. Nije mi trebalo mnogo da shvatim da je taj pravougaonik, tako precizno urađen, bio podjednako uporno i tajanstveno delo mog oca. Zamislila sam ga kako lenjirom koji mu se nalazio na stolu prekriva deo fotografije, iscrtavajući geometrijsku figuru i kako je zatim pažljivo boji flomasterom, pazeći da ne pređe iscrtane linije. Kakav strpljiv rad, nisam imala nikakve sumnje: pravougaonici su precrtana mesta, a ispod crnila se nalazila tetka Viktorija.

Neko vreme nisam znala šta da radim. Naposletku sam se odlučila, potražila sam u kuhinji neki nož i pažljivo sam izgulila delić fotografije koji je moj otac prebojio. Ubrzo mi je postalo jasno da se vidi samo belina papira. Zabrinula sam se, prestala sam. Dobro sam znala da se protivim željama mog oca i plašile su me radnje koje bi mi mogle dodatno oduzeti njegovu ljubav. Zabrinutost se pojačala kad sam u dnu koverta pronašla jedinu fotografiju na kojoj nije bio dečak niti pubertetlija, već mladić koji se, što se retko viđalo na slikama iz perioda pre nego što je upoznao moju majku, osmehivao. Bio je uslikan iz profila, imao je veseo pogled, pravilne, izrazito bele zube. Međutim, osmeh i veselost nisu bili nikome upućeni. Pored sebe je imao ne jedan, već dva pravougaonika, precizno iscrtana, dva mrtvačka kovčega u koje je, u nekom trenutku, sigurno drugačijem od onog srdačnog trenutka uhvaćenog na fotografiji, zatvorio telo svoje sestre i ko zna koje druge osobe.

Provela sam mnogo vremena usredsređena na tu fotografiju. Moj otac se nalazio na ulici, na sebi je imao kariranu košulju kratkih rukava, mora da je bilo leto. Iza njegovih leđa bio je ulaz u neku prodavnicu, od table se moglo pročitati samo -ARA, video se izlog, ali ne i šta je u njemu izloženo. Pored crne mrlje nalazio se izrazito beo stub pojačanih obrisa. Zatim su tu bile senke, izdužene senke, jedna je očigledno predstavljala senku ženske osobe. Moj otac je, iako se zainatio da obriše osobe pored sebe, ostavio njihove obrise na trotoaru.

Ponovo sam pokušala da polako sastružem crnu boju s pravougaonika, ali zaustavila sam se čim sam primetila da se opet pojavljuje samo belina. Pričekala sam minut ili dva, a onda počela iznova. Radila sam lagano, čula sam svoje disanje u tišini stana. Sasvim sam odustala tek kad sam iz nekog dela na kome nekada mora da se nalazila Viktorijina glava, uspela da izvučem samo mrljicu za koju nisam bila sigurna da li je u pitanju ostatak flomastera ili delić njenih usana.

5.

Vratila sam sve na svoje mesto, a pod kožom mi se zadržala pretnja da ličim na izbrisanu sestru mog oca. U međuvremenu sam postajala sve rasejanija i odbojnost koju sam osećala prema školi je rasla, plašeći me. Pa ipak, želela sam da ponovo budem dobra kakva sam bila do pre nekoliko meseci, mojim roditeljima je do toga mnogo bilo stalo, čak sam pomislila da bih, ukoliko uspem ponovo da dobijem odlične ocene, ponovo postala lepa i dobrog karaktera. Međutim, to mi nije polazilo za rukom, na časovima sam bila rasejana, kod kuće sam traćila vreme pred ogledalom.

Štaviše, ogledanje se pretvorilo u opsesiju. Želela sam da shvatim da li se moja tetka zaista pomalja iz mog tela, ali budući da nisam znala kako ona izgleda, naposljetku sam je tražila u svakom detalju koji je ukazivao na neku promenu. Tako su fizičke odlike, na koje doskora nisam obraćala pažnju, postale očigledne: izrazito guste obrve, presitne oči zagasitosmeđe boje, previsoko čelo, tanka kosa – zapravo nimalo lepa, ili možda više nije bila lepa – koja mi se slepljivala za lobanju, velike uši s teškim resicama, tanka gornja usna iznad koje su se pomaljale odvratne tamne malje, veoma debela donja usna, zubi koji su i dalje izgledali kao mlečni, šiljasta brada i nos, ah taj nos, kako je samo štrčao ka ogledalu, bez prefinjenosti, kako se samo širio, kako su samo mračni bili otvori nosnih šupljina. Da li su to već bile crte lica tetke Viktorije, ili su bile moje i samo moje? Da li je trebalo da očekujem da se prolepšaju ili poružne? Da li je moje telo, dugačak vrat koji je izgledao kao da bi mogao da se slomi poput grančice, prava i koščata leđa, grudi koje su bujale sve više, s crnim bradavicama, mršave noge koje su bile predugačke, maltene su mi dolazile do pazuha, da li sam to bila ja, ili najava moje tetke u svem njenom užasu?

Proučavala sam sebe, posmatrajući istovremeno svoje roditelje. Koliko sam samo imala sreće, nisam mogla imati bolje roditelje. Bili su prelepi i voleli su se od rane mladosti. Ono malo što sam znala o njihovoj priči, majka i otac su mi ispričali, on sa uobičajenom veselom distanciranošću, ona s ljupkom emotivnošću. Staranje jedno o drugom oduvek im je pružalo toliko zadovoljstvo da je odluka da dobiju dete došla relativno kasno, s obzirom na to da su se venčali veoma mladi. Rođena sam kad je moja majka imala trideset godina, a otac nešto više od trideset dve. Začeta sam uz hiljadu briga koje je ona iskazivala naglas, a on u sebi.

Trudnoća je bila teška, porođaj – 3. juna 1979. godine – beskrajna muka, moje prve dve godine života dokaz da se, od trenutka kad sam došla na svet, njihov život zakomplikovao. Zabrinut za budućnost, moj otac, profesor istorije i filozofije u najprestižnijoj gimnaziji u Napulju, intelektualac veoma poznat u gradu, voljen među učenicima kojima je posvećivao ne samo jutra već i čitava poslepodneva, počeo je iz potrebe da drži privatne časove. Zabrinuta sa svoje strane za sadašnjost punu noći provedenih u plaču, osipa koji su me mučili, bolova u stomaku i snažnih hirova, moja majka, koja je predavala latinski i grčki u jednoj gimnaziji na Trgu Karla Trećeg i lektorisala ljubavne romane, prošla je kroz dug period depresije, pretvorila se u lošu nastavnicu i rasejanu lektorku. To su muke koje sam im prouzrokovala odmah po rođenju. Ali kasnije sam postala mirna i poslušna devojčica, i oni su se malo-pomalo povratili. Prošao je period tokom kog su oboje provodili vreme uzalud pokušavajući da me sačuvaju od svih zala kojima su izložena sva ljudska bića. Uspostavili su novu ravnotežu zahvaljujući kojoj su se, iako je ljubav prema meni bila na prvom mestu, na drugom mestu ponovo našli proučavanje mog oca i poslići moje majke. Šta, stoga, reći? Oni su voleli mene, ja sam volela njih. Moj otac mi je delovao kao izuzetan čovek, moja majka kao veoma nežna žena, i njih dvoje su bili jedine jasne figure u inače haotičnom svetu.

Haosa čiji sam deo bila ja. U izvesnim trenucima maštala sam da se u meni odvija žestoka bitka između mog oca i njegove sestre, i nadala sam se da će on pobediti. Svako – razmišljala sam – Viktorija ga je jednom već nadjačala, u trenutku mog rođenja, tačno je da sam neko vreme bila nepodnošljivo dete; ali sam posle – razmišljala sam sa olakšanjem – postala dobra, moguće ju je, dakle, izbaciti iz sebe.

Pokušavala sam da se smirim na taj način, i trudila sam se, kako bih se osećala snažnom, da u sebi prepoznam svoje roditelje. Međutim, naročito predveče, pre odlaska u krevet, zagledala sam se u ogledalo i činilo mi se da sam ih odavno izgubila. Trebalo je da imam lice koje ih bolje sažima, a umesto toga, počinjala sam da ličim na Viktoriju. Trebalo je da imam srećan život, a umesto toga počinjao je jedan nesrećan period tokom koga nikad nisam imala radost da se osećam onako kako su se osećali oni.

6.

U izvesnom trenutku, pokušala sam da otkrijem da li su dve sestre, Anđela i Ida, moje verne prijateljice, primetile na meni neko pogoršanje i da li se, pre svega Anđela, koja je bila moja vršnjakinja (Ida je bila dve godine mlađa od nas) i sama menja nagore. Bilo mi je potrebno da me nečiji pogled proceni, a činilo mi se da u njih mogu da se pouzdam. Odgajili su nas, na isti način, roditelji koji su decenijama bili prijatelji, i koji su imali iste poglede na svet. Nijedna od nas tri, da pojasnim, nije bila krštena, nijedna od nas tri nije znala molitve, sve tri smo prerano bile obavestene o tome kako funkcioniše naš organizam (putem slikovnica, didaktičkih snimaka i crtanih filmova), sve tri smo znale da treba da budemo ponosne što smo se rodile kao devojčice, sve tri smo pošle u školu ne sa šest, već sa pet godina, sve tri smo se uvek ponašale promišljeno, sve tri smo u glavi imale mrežu korisnih saveta za izbegavanje zamki koje su nam mogli postaviti Napulj i svet, sve tri smo u svakom trenutku mogle da se obratimo roditeljima kako bismo zasitile svoju radoznalost, sve tri smo mnogo čitale, i sve tri smo gajile razuman

prezir prema konzumerizmu i ukusima naših vršnjakinja, iako smo, podsticane istim vaspitačima, bile veoma dobro obavestene o muzici, filmovima, televizijskim programima, pevačima, glumcima i potajno želele da postanemo slavne glumice sa senzacionalnim momcima s kojima bismo se dugo ljubile i s njima ostvarivale intimne odnose. Naravno, Anđela i ja smo bile bolje prijateljice, Ida je bila mlađa, ali umela je da nas iznenadi, čitala je, čak i više od nas dve, i pisala poeziju i priče. I zato, koliko se sećam, između nas nikad nisu postojale nesuglasice, a ako ih je i bilo, umele smo iskreno da razgovaramo i da se pomirimo. Stoga sam ih, kao pouzdane svedoke, nekoliko puta oprezno podvrgla ispitivanju. Međutim, nisu rekle ništa neprijatno, štaviše pokazale su da me mnogo cene, a i one su meni delovale sve ljupkije. Bile su lepo građene, tako vešto izvajane da sam, posmatrajući ih, osećala potrebu za njihovom toplinom, i grčila sam ih i ljubila kao da želim da se stope sa mnom. Međutim, jedne večeri, kad sam bila naročito snuždena, došle su na večeru kod nas zajedno s roditeljima i stvari su se zakomplikovale. Nisam bila dobro raspoložena. Osećala sam se kao da ne pripadam tu, štrkljasta, mršava, bleđa, nespretna u rečima i pokretima, i stoga spremna da uočim aluzije na moje kvarenje čak i tamo gde ih nije bilo. Ida me je, na primer, upitala, pokazujući na moje cipele:

„Jesu li nove?“

„Nisu, imam ih dugo.“

„Ne sećam ih se.“

„U čemu je problem?“

„Ni u čemu.“

„Ako si ih sad primetila, znači da *sad* postoji neki problem.“

„Ma ne.“

„Jesu li mi noge premršave?“

Nastavile smo tako neko vreme, one su me razuveravale, ja sam kopala po njihovim razuveravanjima kako bih shvatila da li govore istinu ili lepim manirima pokrivaju ružan utisak koji sam ostavila. Moja majka se umešala svojim iznurenim glasom i rekla: Đovana, dosta više, nemaš mršave noge, a ja sam se zastidela, smesta sam začutala, dok je Kostanca, Anđelina i Idina mama, naglašavala: imaš predivne gležnjeve, a Marijano, njihov otac, uzvikivao je kroz smeh: odlične butke, spremljene u rerni s krompirićima bile bi mnogo ukusne. Nije se tu zaustavio, nastavio je da me zavitlava, neprekidno se šalio, bio je tip osobe koja smatra da je u stanju da unese radost i na sahranu.

„Šta je večeras ovoj devojčici?“

Odmahnula sam glavom, kako bih mu stavila do znanja da mi nije ništa, i pokušala sam da mu se osmehnem, ali mi to nije pošlo za rukom, njegov način zabavljanja unosio mi je nervozu.

„Kakva lepa griva, šta je to, metla od sirka?“

Ponovo sam odmahнула glavom, ali ovog puta nisam uspeła da prikrijem da me nervira, ponašao se prema meni kao da sam devojčica od šest godina.

„To ti je, draga moja, kompliment: sirak je jedna debeljuškasta biljka, pomalo zelena, pomalo crvena i pomalo crna.“

Odbrusila sam natmureno:

„Nisam ni debeljuškasta ni zelena ni crvena ni crna.“

On me je posmatrao zbunjeno, nasmejao se, okrenuo se kćerkama:

„Otkud to da je Đovana večeras tako namrgođena?“

Rekla sam još jednom natmureno:

„Nisam namrgođena.“

„Biti namrgođen nije uvreda, samo pokazuje unutrašnje stanje duha. Znaš li šta znači?“

Ćutala sam. Ponovo se obratio kćerkama glumeći razočaranost:

„Ne zna. Ida, reci joj ti.“

Ida je rekla nerado:

„Znači da ti je lice iskrivljeno. I meni to govori.“

Marijano je bio takva osoba. On i moj otac poznavali su se još iz studentskih dana, i pošto nikad nisu izgubili kontakt, oduvek je bio prisutan u mom životu. Debeljuškast, sasvim ćelav, plavih očiju, na mene je odmalena ostavljao snažan utisak svojim izrazito bledim i pomalo otećenim licem. Kad se pojavljivao u našem stanu, što se događalo veoma često, dolazio je da bi satima razgovarao s prijateljem, ubacujući u svaku rečenicu osorno nezadovoljstvo koje mi je unosilo nervozu. Predavao je istoriju na fakultetu, i redovno je sarađivao s jednim prestižnim napolitanskim časopisom. On i tata su stalno o nečemu diskutovali, i mada nas tri devojčice od onoga što su govorili jedva da smo išta shvatale, odrasle smo sa idejom da su sebi zadali neki mnogo težak zadatak koji je zahtevao proučavanje i usredsređenost. Međutim, za razliku od mog oca, Marijano nije samo učio, danju i noću, on je i glasno kudilo brojne neprijatelje – svet iz Napulja, Rima i iz drugih gradova – koji su želeli obojicu da ih spreče da dobro obavljaju svoj posao. Iako nismo bile u stanju da zauzmemo lični stav, Anđela, Ida i ja smo uvek stajale na stranu naših roditelja i protiv onih koji su im želeli zlo. Međutim, sve u svemu, ti njihovi razgovori odmalena su nam bili zanimljivi samo zbog dijalekatskih ružnih reči koje je Marijano izgovarao, govoreći o svojevremeno poznatim ljudima. Razlog za to ležao je u činjenici da je nama – a najviše meni – bilo zabranjeno ne samo da izgovaramo psovke već i da, opšte uzev, izgovorimo i jedan jedini slog na napolitanskom dijalektu. Bila je to uzaludna

zabrana. Naši roditelji, koji nam nikad ništa nisu branili, bili su popustljivi čak i sa zabranama. Tako smo, tihim glasom, između sebe ponavljale imena i prezimena Marijanovih neprijatelja dodajući im nepristojne epitete koje smo načule. Međutim, dok je Anđelu i Idu rečnik njihovog oca samo zabavljao, meni nije polazilo za rukom da ga odvojim od utiska o zlobi.

Nije li u njegovim šalama uvek bilo neke zlonamernosti? Ja sam bila mrgud, ja sam imala iskrivljeno lice, ja sam bila metla od sirka. Da li je Marijano samo hteo da se našali, ili je kroz šalu okrutno izrekao istinu? Smestili smo se za stolom. Odrasli su počeli dosadan razgovor o ne znam kojim svojim prijateljima koji su nameravali da se presele u Rim, mi smo se u tišini dosađivale, nadajući se da će se večera ubrzo završiti, i da ćemo moći da se povučemo u moju sobu. Tokom čitave večere imala sam utisak da se moj otac nikad ne smeje, da se moja majka jedva ponekad osmehuje, dok se Marijano mnogo smeja, a Kostanca, njegova žena, ne mnogo ali sa uživanjem. Možda se moji roditelji nisu zabavljali kao Anđelini i Idini zato što sam ih rastužila. Njihovi roditelji bili su zadovoljni kćerkama, a moji to više nisu bili. Bila sam namrgođena, namrgođena, namrgođena i bilo je dovoljno da me vide tu za stolom, pa da više ne mogu da budu veseli. Kako je samo bila ozbiljna moja majka, a kako lepa i srećna Anđelina i Idina majka. Moj otac joj je sad sipao vino, obraćao joj se s ljubaznom distancom. Kostanca je predavala italijanski i latinski, njeni veoma bogati roditelji podarili su joj odlično obrazovanje. Bila je toliko prefinjena da se ponekad činilo da je moja majka proučava kako bi je kasnije oponašala, a ja sam nesvesno činila isto. Kako je bilo moguće da je ta žena za muža izabrala nekog kao što je Marijano? Zaslepljivali su me sjaj njenog nakita i boje

haljina, koje su joj uvek odlično stajale. Baš sam je prethodne noći sanjala kako mi, s ljubavlju, liže jedno uvo poput kakve mačke. I taj san mi je pružio utehu, neku vrstu fizičkog dobrostanja koje mi je po buđenju, nekoliko sati, ulivalo osećaj sigurnosti.

Sedeći pored nje za stolom, sad sam se nadala da će mi njen pozitivan uticaj izbrisati iz glave reči njenog muža. Pa ipak, tu su se zadržale tokom čitave večere – imam kosu zbog koje ličim na metlu od sirka, imam namrgođeno lice – pojačavajući moju nervozu. Neprekidno sam se kolebala između želje da se zabavim šapućući Anđeli na uvo nepristojne reči i nezadovoljstva koje nije prolazilo. Čim smo završili s desertom, ostavile smo roditelje da razgovaraju i zatvorile se u svoju sobu. Tamo sam bez okolišanja upitala Idu:

„Jel’ stvarno imam iskrivljeno lice?“

Pogledale su se, odgovorile su gotovo u isti glas:

„Ma kakvi.“

„Recite istinu.“

Primetila sam da oklevaju, Anđela se odlučila da kaže:

„Malčice, ali ne fizički.“

„Fizički si lepa“, naglasila je Ida, „imaš samo malo ružnoće zbog zabrinutosti.“

Anđela je rekla, poljubivši me:

„I meni se to događa: kad sam zabrinuta, poružnim, ali posle prođe.“

7.

Ta veza između zabrinutosti i ružnoće neočekivano me je utešila. Postoji ružnoća koja zavisi od toga da li si zabrinuta – rekle su Anđela i Ida – a ako te prođe zabrinutost, ponovo

se prolepšlaš. Želela sam u to da verujem i trudila sam se da mi dani prolaze bezbrižno. Međutim, to primoravanje sebe da budem vedra nije uspevalo, iznenada mi se pomućivalo u glavi i opsesija je otpočinjala. Netrpeljivost prema svemu je rasla, bilo je teško oterati je pomoću lažne dobrodušnosti. Ubrzo sam zaključila da moje brige nisu nimalo prolazne, možda to čak nisu ni bile brige, već ružna osećanja koja su mi se širila venama.

Anđela i Ida me u tom pogledu nisu slagale, nisu bile sposobne za to, odgajane smo tako da nikad ne lažemo. Kad su govorile o vezi između ružnoće i zabrinutosti, verovatno su govorile o sebi, o sopstvenom iskustvu, služeći se rečima kojima ih je Marijano umirio nekom prilikom – glave su nam bile pune konceptata koje smo načule od roditelja. Međutim, Anđela i Ida nisu bile ja. Anđela i Ida u svojoj porodici nisu imale tetku Viktoriju na koju je otac – njihov otac – rekao da počinju da liče. Jednog jutra, u školi, iznenada sam osetila da nikad neću ponovo postati onakva kakva su moji roditelji želeli da budem, da će okrutni Marijano to primetiti, i da će moje drugarice pronaći adekvatnije prijateljice, a ja ću ostati sama.

Snuždila sam se, tokom narednih dana nezadovoljstvo se pojačalo, jedino što mi je pružalo malo zadovoljstva bilo je da se neprekidno trljam između nogu kako bih se ošamutila zadovoljstvom. Ali koliko je samo bilo ponižavajuće zaboravljati na sebe na taj način, nakon toga sam postajala još nezadovoljnija nego pre, ponekad zgađena. Imala sam veoma prijatna sećanja na igre sa Anđelom, na kauču u mom stanu, kada smo, pred uključenim televizorom, legale jedna preko puta druge, puštale da nam se noge isprepliću i bez dogovora, bez ikakvih pravila, u tišini, nameštale jednu lutku između mojih i njenih gaćica i onda smo se trljale,

izvijale smo se bez nelagode, snažno stiskajući između sebe lutku koja je delovala živo i srećno. Bila su to druga vremena, zadovoljstvo mi sad nije delovalo kao vesela igra. Nakon njega sam bila sva znojava, osećala sam se kao da nešto sa mnom nije u redu. Toliko da me je dan za danom hvatala mahnita potreba da proveravam sopstveno lice, i da sam počela još opsesivnije da provodim mnogo vremena pred ogledalom.

To se razvilo u neočekivanom pravcu: posmatrajući sve ono što mi je delovalo defektno, pozelela sam da ga negujem. Proučavala sam crte svog lica i razmišljala razvlačeći ga: eto, bilo bi dovoljno da ti nos bude ovakav, da ti oči budu ovakve, a uši ovakve, i bila bi savršena. Bila su to blaga izobličavanja koja su me rastuživala, razneživala. Sirota ti, mislila sam, koliko samo nisi imala sreće. I iznenada sam bivala do te mere zanesena sopstvenim odrazom u ogledalu da sam se, jednom prilikom, poljubila pravo u usta, baš dok sam neutešno razmišljala o tome da me niko nikad neće poljubiti. To me je navelo da reagujem. Malo-pomalo, prešla sam sa ošamućenosti, u kojoj sam provodila dane proučavajući sebe, na potrebu da se popravim kao da sam komad kvalitetnog materijala koji je neki nemarni radnik oštetio. To sam bila ja – kakva god bila – i morala sam da vodim računa o tom licu, o tom telu, o tim mislima.

Jednog nedeljnog jutra, pokušala sam da se ulepšam pomoću majčine šminke. Međutim, kad je ona provirila u moju sobu, rekla je kroz smeh: izgledaš kao karnevalska maska, moraš to bolje da uradiš. Nisam se pobunila, nisam se branila, upitala sam je što sam pokornije mogla:

„Hoćeš li da me naučiš da se šminkam onako kako ti to radiš?“

„Svako lice ima svoj način šminkanja.“